

УДК 336.717**С. І. Брус**, канд. екон. наук**Є. О. Бублик***Інститут економіки та прогнозування НАН України*

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ: КРИЗА ДОВІРИ, ЇЇ НАСЛІДКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ

У статті розглянуто характерні особливості політики комерційних банків у сфері надання депозитно-кредитних послуг фізичним особам на етапі подолання наслідків останньої фінансово-економічної кризи. Розглянуто причини зниження довіри населення до банків та тенденції зміни політики під впливом загострення кризи довіри і нестачі кредитних ресурсів. Досліджено проблеми відновлення кредитної діяльності комерційних банків у сучасних економічних умовах.

Ключові слова: комерційні банки, депозити, споживчі кредити, кредитні ресурси, криза довіри.

Передкризовий період розвитку вітчизняного ринку банківських послуг для населення характеризувався високою динамікою, суттєвим розширенням асортименту послуг та клієнтської бази. Разом з тим, низка системних проблем та особливостей, притаманних як вітчизняному фінансовому ринку загалом (слабкий інституційний розвиток, що зумовив монопольне становище банків у сегменті позичкового капіталу), так і банківській системі зокрема, обмежили її кредитно-інвестиційний стимулюючий вплив на економічний розвиток країни в передкризові роки та спричинили надмірну її вразливість до кризових процесів на зарубіжних ринках. Однією з вагомих причин цього стала недалекоглядність та винятково прагматична спрямованість політики комерційних банків у сфері основних видів діяльності – наданні депозитно-кредитних послуг населенню, що спровокувало нову хвилю кризи довіри і призвело до відпливу депозитів населення, сплеску девальваційних очікувань та стагнації кредитного ринку.

За таких обставин особливої актуальності набуває з'ясування реальних шляхів і можливостей відновлення довіри до банків з боку населення як споживача банківських послуг з тим, щоб в умовах фактичної відрізаності від зовнішнього фінансування забезпечити формування стабільної ресурсної бази банків як основи відновлення їх кредитної функції, підтримку

платоспроможного споживчого попиту в умовах посилення ризиків економічної рецесії.

В основному вітчизняні науковці досліджували багатомірність теоретичних та інституційних складових довіри у фінансово-економічному житті суспільства [1; 2], але прикладні аспекти довіри населення до фінансових та банківських інститутів, їх взаємовідносин між собою та впливу на соціально-економічні процеси в країні, особливо в період фінансової нестабільності, не стали пріоритетними.

Метою статті є обґрунтування прикладних проблем, які породили кризу довіри між банківською системою та населенням, та особливостей політики вітчизняних комерційних банків щодо надання депозитних та кредитних послуг населенню в сучасних економічних умовах.

У докризові роки вітчизняні банки орієнтували свої стратегічні та тактичні цілі на співпрацю з приватним споживачем їх послуг, розширюючи спектр та застосовуючи новітні технології. Однією із засад такого співробітництва є ступінь довіри між клієнтом та банком та їх партнерська соціальна відповідальність, яка знаходить повноцінне відображення у вигляді впевненості контрагентів у належній відповідності їх поведінки їхнім уявленням без необхідності актуалізації заходів з непередбаченого відшкодування витрат [2, с. 18].

Так само і для банків, попри теоретичне існування широкого асортименту фінансових інструментів, депозитно-кредитні послуги для населення становлять основний вид їх діяльності. В умовах суттєвої лібералізації фінансових ринків напередодні кризи стала помітною спроба вітчизняних банків переорієнтувати свою ресурсну базу з депозитів фізичних осіб на інші джерела. Це відобразилось у скороченні частки депозитів у структурі зобов'язань комерційних банків майже на 10% у 2007–2008 рр. (див. рис. 1) та суттєво вплинуло на можливості банків у проведенні активних операцій в наступні два роки (слід зазначити, що подібні процеси спостерігалися і на європейських ринках банківських послуг). Лише поповнивши ресурсну базу за рахунок відновлення частки депозитів фізосіб, удалося загальмувати скорочення кредитного портфеля. Та чергове загострення кризи довіри призвело до нового стиснення депозитної бази і не дозволило перейти до нарощення кредитного портфеля у 2011 р.

Такий наочний взаємозв'язок процесів залучення депозитів та надання кредитів домашнім господарствам під впливом загострення кризи довіри свідчить про виняткову необхідність посилення спрямованості політики банків на роботу з населенням. При цьому саме реакція клієнтів банків на зміну політики та умов розміщення вільних коштів на рахунках та можливостей отримання кредитів є важливим індикатором стійкості та конкурентоздатності вітчизняної банківської системи.

Загалом тенденції до зміни обсягів депозитів та кредитів у банківській системі можуть стати макроекономічними "маяками" не лише стабільності банківської системи, але й фіксувати зміни в соціально-економічному розвитку суспільства.

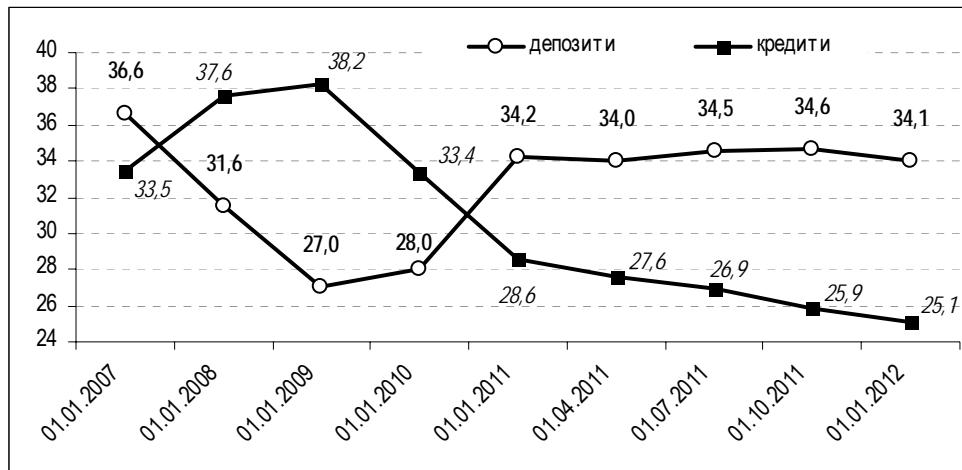

Рис. 1. Динаміка частки депозитів та кредитів фізичних осіб у структурі зобов'язань та кредитного портфеля українських банків, %

Джерело: статистичні дані НБУ.

Депозитна політика банків у 2010–2011 рр.

На стадії подолання економічного спаду, роль банківських механізмів залучення заощаджень населення та трансформації їх у кредитні ресурси набуває виняткового значення, оскільки в умовах економічної нестабільності підприємства скорочують обсяги коштів, розміщених на банківських рахунках з об'єктивних причин, зумовлених погіршенням свого фінансового стану, тоді як депозити фізичних осіб після подолання перших панічних настроїв залишаються одним з найбільш стабільних джерел ресурсної бази банків [3, с. 15].

При цьому, крім головної функції банківських депозитів – ресурсного забезпечення банківської системи та кредитного стимулювання економіки, зростає також їх роль як засобу збереження платоспроможного попиту населення в умовах скорочення рівня заробітних плат. Тобто, через удосконалення депозитної політики комерційних банків, спрямованої на збільшення обсягів залучених депозитів фізичних осіб, можна додатковим чином впливати на активізацію економічного зростання.

Динаміка цінових показників депозитних продуктів комерційних банків у 2010–2011 рр. мала досить різноспрямовані тенденції. Високий рі-

вень інфляційних очікувань 2010 р., компенсував кризу довіри та побоювання втрати приватних заощаджень через банкрутство обраного банку. Завдяки цьому зростання коштів населення на рахунках комерційних банків у 2010 р. склало 60,3 млрд грн. Темпи росту депозитів юридичних осіб були значно нижчими.

Про утримання на належному рівні довіри українських вкладників до банківської системи та про бажання максимізувати рентний дохід свідчить також збільшення частки довгострокових депозитів з 24% до 31% протягом 2010 р. А частка гривневих депозитів у травні 2010 р. нарешті перевищила валютну у складі загального депозитного портфеля.

Головною причиною такої поведінки вкладників та відповідних структурних змін депозитного портфеля можна вважати агресивну цінову політику банків. Винятково привабливі високі ставки у 2010 р. залишилися лише у гривневих і довгострокових депозитів. У свою чергу, відповідна політика фінансових установ була зумовлена не задоволеною потребою в довгострокових ресурсах та заморожених кредитних ринках. В умовах посиленого попиту на депозитні продукти та обмеженої кредитної діяльності банки наповнювалися надлишковою ліквідністю і суттєво знижували ставки. Так, середні депозитні ставки в Україні за 2010 р. упали з 20–22% до 12–14%.

Таке зниження депозитних ставок можна було використати для наповнення довгострокової ресурсної бази, що було б сприятливим фактором для відновлення кредитування економіки. Частково така тенденція намітилась у I кварталі 2011 р., коли почали зростати обсяги споживчого кредитування, проте більша частка накопичених ресурсів була спрямована в альтернативні джерела: купівлю державних цінних паперів, фінансування власних інвестиційних проєктів. До цього додалися складна макроекономічна ситуація в країні, яка, попри сприятливі офіційні показники інфляції та ВВП, все ще потерпає від негативних очікувань та несприятливої кон'юнктури зарубіжних ринків, а також висока заборгованість фінансових установ за реструктурованими зовнішніми кредитами [4]. Ці фактори обмежили відновлення кредитної діяльності в банківській системі, попри зростання її ресурсної бази у 2010 р.

На початок 2011 р. депозитна політика комерційних банків відображала загальноринкові тенденції – на тлі стабілізації та покращання фінансових показників комерційні банки почали обмежувати нарощення пасивів та відновлювати кредитну діяльність – а відтак ставки за депозитами почали стрімко падати, наближаючись до докризового рівня. Проте, наприкінці лютого 2011 р. темпи зниження депозитних ставок впали, що, враховуючи тенденцію попередніх дев'яти місяців, засвідчило зміну напрямку руху ринку. Найбільш повно ця тенденція проявилася під час суттєвого зростання ставок за короткостроковими депозитами в гривні, яке відбулось у жовтні – грудні, коли ставки зросли на 6,3% – з 12,5% до 18,8% (див. рис. 2).

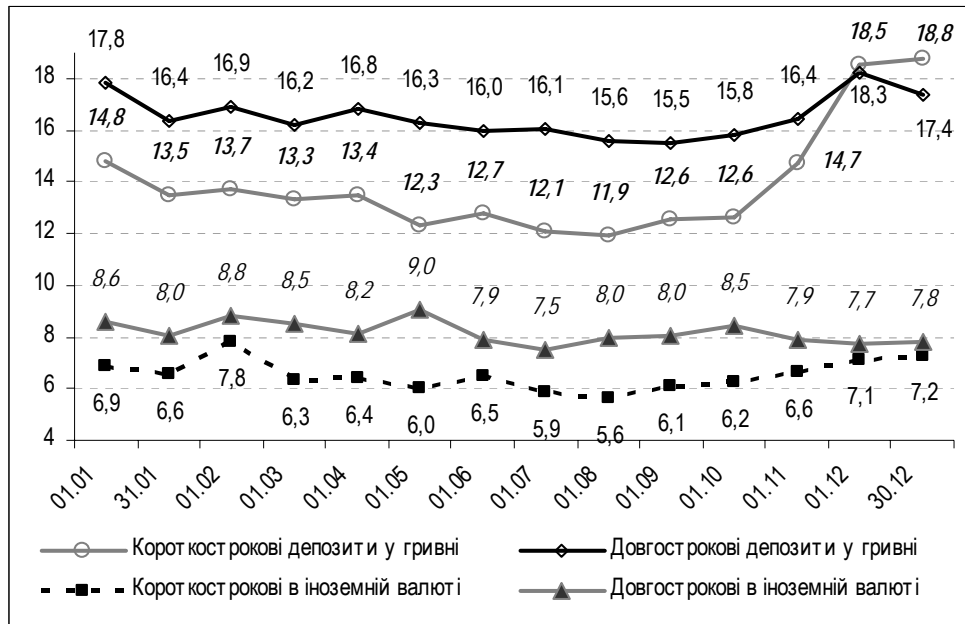

Рис. 2. Середньозважена вартість строкових депозитів, за даними статистичної звітності банків України у 2011 р., %

Джерело: статистичні дані НБУ.

При цьому, протягом усього 2011 р. найбільші ставки пропонували переважно українські банки і, на відміну від першої половини року, в другій найвищі процентні ставки банки пропонували за депозитами строком до 1 року (здебільшого 1–3 місяці) [5]¹.

Причини більш активного підвищення ставок за короткостроковими депозитами – від місяця до півроку – переважно полягають в актуалізації викликаного значною часткою короткострокових зобов’язань у структурі пасивів, ризику ліквідності в українських банках у другій половині року. Намагаючись терміново позбутися цієї проблеми та оцінюючи її як ситуативну, банки підвищили ставки за короткостроковими депозитами, плануючи за їх допомогою закрити брак ліквідності на поточному етапі, не зв’язуючи себе високими ставками за депозитами на довгі строки, а в подальшому знизити їх при пролонгації.

Разом з тим, незважаючи на стрімке підвищення прибутковості короткострокових депозитів, українські вкладники у 2011 р. все більше віддавали перевагу депозитам на тривалий термін – один рік і більше. На листопад 2011 р. обсяг депозитів фізосіб на строк від року до двох виріс на 23,8 млрд грн, на

¹ Інформація щодо розміру процентних ставок за окремими банками наводиться за даними "Простобанк Консалтинг" та офіційних сайтів банків.

строк понад два роки – на 5,8 млрд грн. А обсяг вкладів строком до року, навпаки, зменшився на 4,75 млрд грн.

Загалом така тенденція свідчить про певне підвищення довіри вкладників до банківських установ, хоча потрібно зважати на ринкову консервативність значної частини населення, яке більшою мірою орієнтується при виборі банку не на розмір пропонованої процентної ставки, а на можливості надійного заощадження.

Таким чином, після падіння ставок за депозитами у 2010 р. та їх коливання на одному рівні протягом березня – серпня 2011 р., у жовтні – грудні означилася тенденція до їх активного зростання (переважно за короткостроковими депозитами у гривні). Таке зростання ставок відповідало в часовому інтервалі тенденції до зменшення обсягу короткострокових депозитів фізосіб у банківській системі (див. рис. 3).

При цьому серед банків, які пропонували найвищі відсоткові ставки за депозитами, переважають банки з виключно українським капіталом, що можна пояснити їх більшою залежністю від такого джерела фінансування.

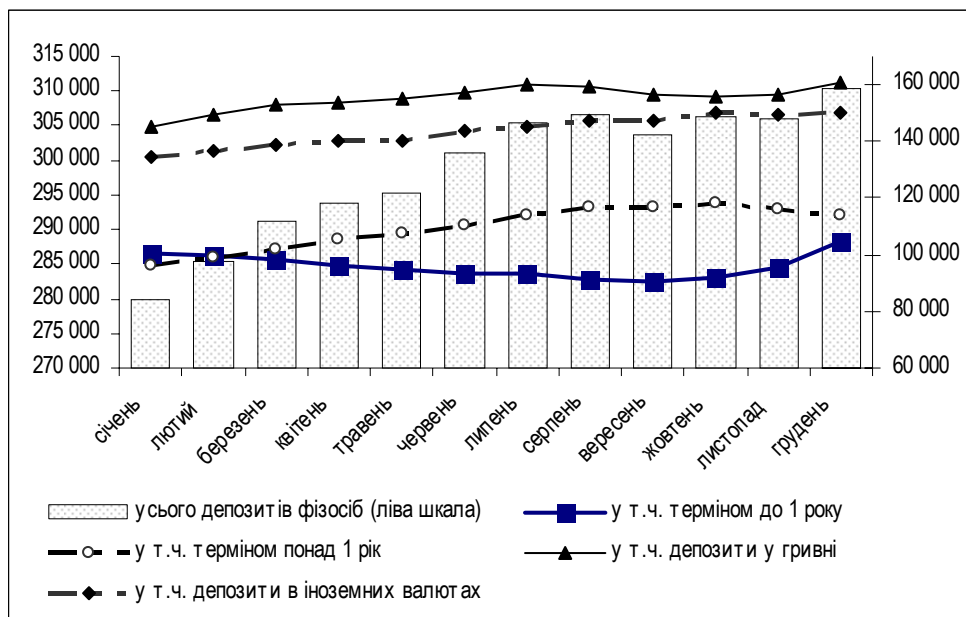

Рис. 3. Зміна обсягів депозитів домашніх господарств у 2011 р., млн грн

Джерело: статистичні дані НБУ.

З огляду на згадані вище процеси, можна помітити, що депозити фізосіб у 2010–2011 рр. знову почали активніше відігравати роль ресурсного забезпечення банківської системи України. Після помітного скорочення їх

частки в пасивах банківської системи (з 36–39% у передкризових роках до 25–27% у 2009 р.) у 2010–2011 рр. відбулося досить стрімке відновлення до попередніх показників. Цьому процесу також позитивно сприяла ініціатива Комітету Верховної Ради з питань податкової та митної політики щодо відстрочення до 2014 р. введення податку на *депозити* для населення.

Подальшому збільшенню частки депозитів фізосіб завадили негативні очікування економічної і фінансової ситуації в країні (девальваційні побоювання) та за рубежом (позначилося на поведінці банків з іноземним капіталом). Ці негативні фактори спричинили виникнення нової кризи довіри населення та відповідне, хоча й не дуже значне, скорочення депозитної бази.

Що стосується інновацій у продуктивній депозитній лінійці комерційних банків, то слід зазначити, що банківські депозити в класичному вигляді є завершеним продуктом і, з урахуванням визначень у відповідних нормативно-правових актах, обмежені в набутті особливих ексклюзивних характеристик. Тому більшу частку ринку, протягом останнього часу, займають найбільш прості та зручні за умовами використання з привабливою фіксованою відсотковою ставкою, яка, в першу чергу, компенсує втрати від інфляційних процесів, з вільним доступом до рахунку або лояльними умовами дострокового розірвання договору в разі форс-мажорних обставин.

Серед ринкових новинок привертає увагу поширення пропозицій з поєднання депозитних продуктів з іншими (кредит з лімітом, що відповідає сумі депозиту, можливість управління депозитним рахунком через інтернет-банкінг, зарахування відсотків за депозитом на платіжну картку). Окремо слід відзначити активізацію акційних пропозицій, зокрема постійним клієнтам або приурочену до певних свят, що супроводжують депозитну політику банків. Так, у листопаді 2011 р. акційні пропозиції за депозитами існували в 14 банках – головним змістом таких бонусів є збільшення процентної ставки за депозитом до 1%. Такі акції цілком відповідають споживчим настроям сучасного суспільства, знаходять зацікавлених клієнтів та загалом сприяють підвищенню рівня довіри на депозитному ринку.

Перспективи відновлення кредитування населення

У кількісному вимірі з 2006 р. депозитне та кредитне обслуговування населення зросло в рази. Але період стрімкого та безконтрольного нарощення обсягів кредитування, який розпочався у 2006 р. та закінчився у 2008 р., коли кредитний "бум" переріс у взаємні проблеми як для банків, так і громадян, що відкрили в них депозитні рахунки. Недалекоглядна політика банківів щодо розширення обсягів кредитування населення, як і прогнозувалося вітчизняними фахівцями, стала одним із дестабілізуючих факторів на грошово-кредитному ринку та в економіці в цілому [11, с. 37].

Проблеми щодо погашення кредитів з боку кредитоодержувачів, породили проблеми з невиплатою коштів за депозитних рахунками. Клієнти

почали сумніватися в спроможності банків виплатити за депозитами і в майбутньому.

Різка девальвація гривні, панічний попит на долар, зменшення доходів населення призвели до масового зняття депозитів з банківської системи, а обсяги невиконаних кредитів досягли суттєвих розмірів. За оцінками експертів, лише за вересень – жовтень 2008 р. частка проблемних кредитів, виданих населенню, зросла на 20–25%. Створилася загроза банкрутства для багатьох вітчизняних банків, що могло призвести до колапсу всієї банківської системи. Політика банкірів у цей час також не працювала на поліпшення іміджу власних установ. Спекуляції банків на валютних операціях, запровадження додаткових комісій, підвищення кредитних ставок не тільки за новими, але й за кредитами, виданими раніше, призвели до того, що ступінь довіри до банків у населення впав до 70%².

У 2009–2010 рр., незважаючи на зростання макроекономічних показників та певну стабілізацію ситуації в банківському секторі, кредитування населення зменшується (див. рис. 4). Обсяги кредитування населення за 2009–2010 рр. у порівнянні з 2008 р. зменшилися на 31%. Треба зазначити, що в докризовий період обсяги кредитування населення щороку майже подвоювались.

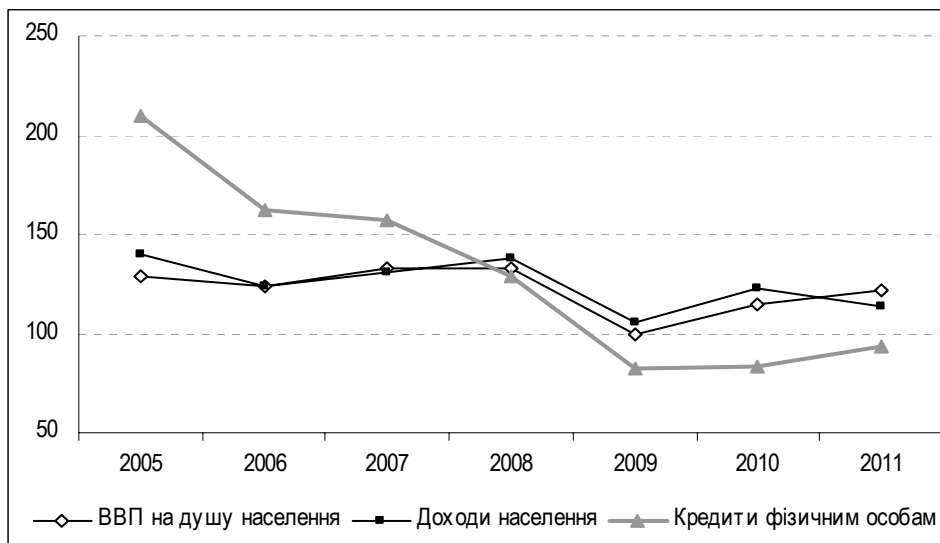

Рис. 4. Темпи зміни доходів населення та обсягів кредитування фізичних осіб у 2005–2010 роках

Джерело: Статистичні дані НБУ та ДССУ.

² Згідно з оприлюдненими соціологічними дослідженнями компанії GfK Ukraine: див.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gfk.ua/public_relations/press/press_articles/003507/index.ua.html

Зменшилася за останні роки і частка кредитів, наданих фізичним особам, у загальних активах банків. Так у 2008 р. частка таких кредитів доходила майже до 30% та в грошовому еквіваленті становила 153,6 млрд грн. У 2011 р. обсяг кредитів, наданих населенню збільшився до 186,5 млрд грн, але його частка зменшилася до 16,6% (див. рис. 5)³. Для порівняння, кредити, надані суб'єктам господарювання, зросли з 472,6 млрд грн у 2008 р. до 580,9 млрд грн у 2011 р. (частка в загальних банківських активах становила 51 та 55,1% відповідно).

На початку 2011 р. експерти прогнозували збільшення кредитування банківським сектором України фізичних осіб – на 15%, юридичних осіб – на 10% [12]. Передбачалося, що найбільш динамічно буде розвиватися споживче кредитування, як за продуктовою лінійкою (кеш-кредити, кредитні картки, споживчі кредити на купівлю предметів побуту та ін.), так і за обсягами – до 20–50% [13]. Такі дані формувалися на очікуванні збільшення ресурсної бази банків, чому сприяло б підтримання високого рівня ліквідності, зменшення обсягів проблемних кредитів та формування резервів під них. Прогнозувалося зменшення ставок за депозитами і на цьому фоні – зменшення кредитних ставок, що також сприяло б нарощуванню обсягів кредитів.

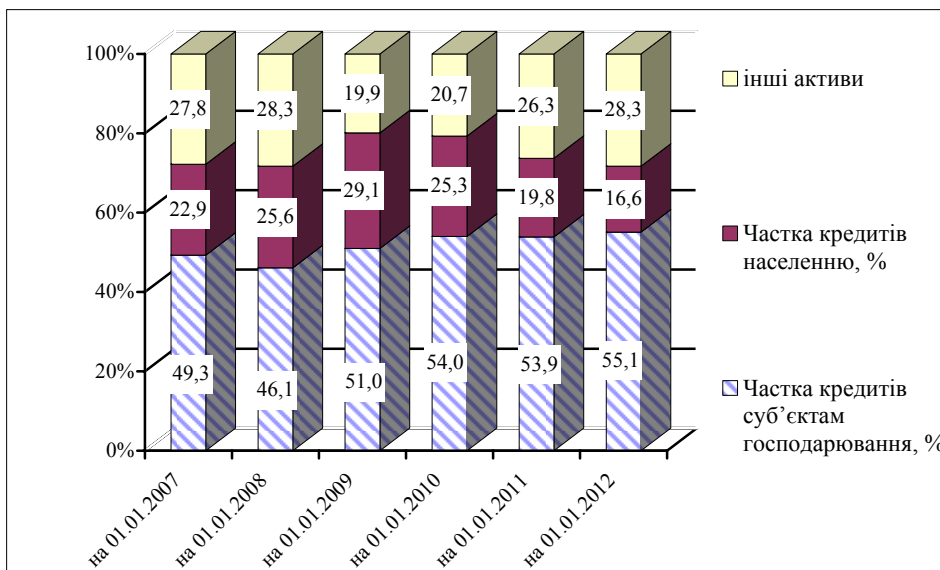

Рис. 5. Частка кредитів, наданих суб'єктам господарювання та населенню, у загальних активах банків України за 2006–2011 рр.

Джерело: статистичні дані НБУ.

³ Збільшення обсягів кредитів у гривні відбулося лише за рахунок девальвації нацвалюти наприкінці 2008 р.

Однак, реальна ситуація на ринку споживчого кредитування не виправдала навіть песимістичні для банків прогнози. Кредити, надані на споживчі цілі, зросли за 2011 р. лише на 2%, а в листопаді в порівнянні до попереднього місяця загальний обсяг таких кредитів зменшився на 1,4%. Треба зазначити, що за строками погашення споживче кредитування демонструє різноспрямовану динаміку. Обсяг довгострокового споживчого кредитування у 2011 р. впав на 15,1%, на відміну від короткострокового (до 1 року), яке показало зростання на 33,3%.

Причини такого стану справ вбачаються не тільки в політиці банків, які за нестабільної фінансово-економічної ситуації переорієнтовуються головним чином на короткострокові фінансові результати, але й у можливості брати кредити на більший термін самими споживачами. Ефективні річні ставки за готівковими кредитами та кредитами на купівлю товарів у деяких банках перевищують 100% [14]⁴.

Разом з тим, банки готові кредитувати споживача, про що свідчить зменшення кредитних ставок, особливо на фоні збільшення ставок по депозитах. За даними "Простобанк Консалтинг", за найбільш ризиковими споживчими беззаставними кредитами ставки за рік демонстрували волатильність, але по факту на кінець року знизилися. Загальні обсяги кредитування населення за 2011 р. у порівнянні з попереднім роком упали на 4% (див. рис. 6). Незважаючи на те, що падіння в порівнянні з попередніми роками сповільнилося (у 2010 р. воно становило 13,1%, а у 2009 – 14,1%), загальна тенденція за останні три роки є негативною, а обсяги наданих населенню кредитів лише на 27,5% перевищують обсяги кредитів, наданих у 2007 р., а якщо враховувати інфляційні та курсові фактори, то фактично вони є меншими.

Падіння обсягів кредитування домашніх господарств в основному відбулося за рахунок зменшення іпотечного кредитування. У 2010 р. обсяги кредитів на будівництво та придбання житла зменшилися на 17%. Тенденція до зменшення продовжилася й у 2011 р. – падіння ринку склало 14,4%.

Аналіз зростання доходів населення в порівнянні з обсягами кредитів, наданих фізичним особам, свідчить про зменшення темпів кредитування в порівнянні зі зростаючими доходами. За даними Державної служби статистики України, наявні доходи населення за III квартал 2011 р. зросли на 19,6% у порівнянні з III кварталом 2010 р., збільшилися за III квартал 2011 р. і витрати та заощадження населення на 15,9% у порівнянні з III кварталом попереднього. За цей же період кредити, надані населенню, показали зворотну динаміку, їх обсяги зменшилися на 6,3% від обсягів кредитів, наданих у III кварталі 2010 р. (рис. 7).

⁴ Див.: http://www.prostobank.ua/potrebitelskie_kredity/rejtingi/%28kind%29/nalichnymi/%28cur%29/UAN

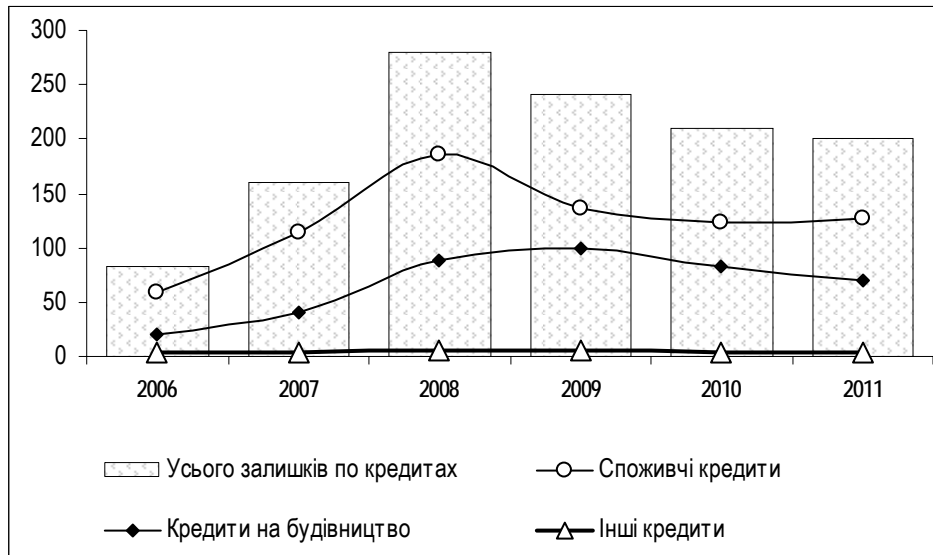

Рис. 6. Динаміка кредитів, виданих банками домашнім господарствам у 2006–2011 рр.

Джерело: статистичні дані НБУ.

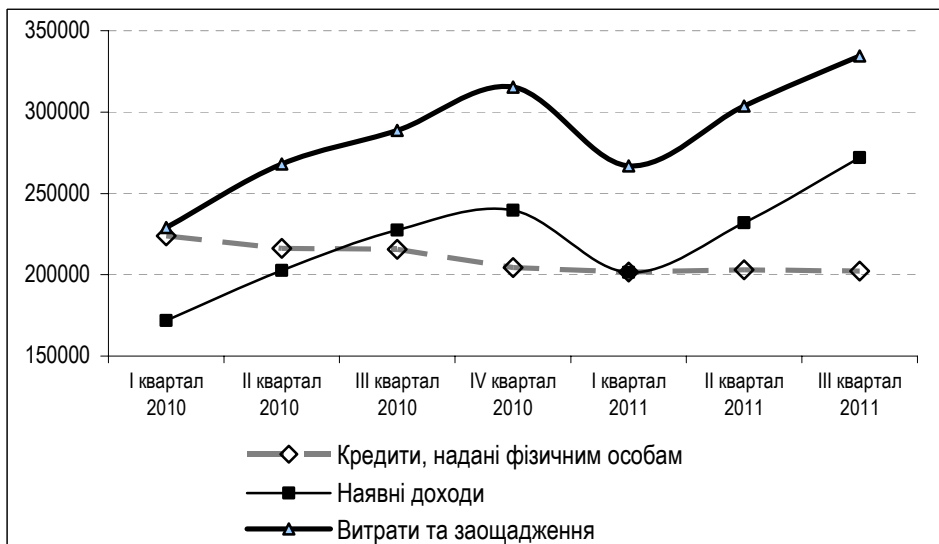

Рис. 7. Динаміка показників обсягів кредитів, наданих фізичним особам, у порівнянні з доходами та витратами населення за 2010–2011 рр.

Джерело: за даними ДССУ та НБУ.

Позитивною є тенденція зниження обсягів заборгованості за кредитами у 2011 р. За даними НБУ, частка простроченої заборгованості за кредитами скоротилася з 11,2 до 9,6%. Дослідження рейтингового агентства "Кредит-Рейтинг" також свідчать про скорочення частки заборгованості за кредитами з 297 млрд грн на кінець 2010 р. до 243 млрд у 2011 р. [15]. При цьому частка скорочення за кредитами, наданими юридичним особам, становить 6% (з 36 до 30%), а частка проблемних кредитів фізичних осіб зменшилася на 10% (з 50 до 40%). Зниженню обсягів проблемних кредитів сприяла робота банків з реструктуризації заборгованості, реалізація банками закладеного майна та списання безнадійних кредитів.

Висновки

Відсутність на фінансових ринках України довгострокових джерел ресурсів зумовлює високу потребу комерційних банків у депозитах населення що, у свою чергу, підкреслює їх важливу роль у подоланні кризових тенденцій в економіці. Повною мірою цю тезу ілюструє відновлення частки депозитів фізичних осіб у 2010 р. в структурі банківських пасивів. Хоча зростання обсягів депозитів у 2011 р. можна визнати досить обмеженим, депозитна політика банків, спрямована на активізацію пропозиції депозитів з різноманітними характеристиками та суттєве підвищення ставок, засвідчила усвідомлення банками важливості цього інструмента і дозволила загалом утримати у 2011 р. вкладників та покращити структурні характеристики депозитної бази.

Загалом, згадані вище фактори дозволяють прогнозувати збереження активної позиції банків у напрямі залучення депозитів фізичних осіб і у 2012 р. Хоча ставки за ними, за збереження поточних ринкових тенденцій, будуть поступово скорочуватись, їх обсяги, ймовірно за все, зростатимуть, при цьому зростатиме і частка довгострокових депозитів. Загалом буде посиленна увага банківського маркетингу до депозитно-кредитних продуктів для домашніх господарств. Такі тенденції ринку банківських послуг можуть бути оцінені позитивно з огляду на вирішення проблеми залежності вітчизняної банківської системи від зарубіжних джерел кредитних ресурсів та потреби у збільшенні їх довгостроковості.

Для забезпечення конкурентних переваг на ринку депозитна політика комерційних банків повинна включати такі заходи: постійний процес модернізації лінійки депозитних продуктів банку (строки, супутні продукти, умови нарахування відсотків); оптимізація технології обслуговування клієнтів (спрощення процедур укладання угод та отримання відсотків); активізація інноваційних процесів (електронні платежі та інтернет-системи).

Банківське кредитування населення у 2011 р. не набрало докризових обертів, проте, на відміну від ситуації, що склалася у 2008 р., це не є критичним для економіки щодо ризиків неповернення. Кредитний ри-

нок не демонстрував загрозливих тенденцій щодо повернення масового кредитування населення та відновлення ризиків неконтрольованого нарощення обсягів споживчого кредитування, що спостерігалось в докризові 2007–2008 рр.

Незважаючи на певні тенденції початку 2011 р., що могли б свідчити про нарощення обсягів споживчого кредитування, прогнози не справдилися з декількох причин:

- високі кредитні ставки, що не стимулювали попит населення на кредитний продукт;
- зниження у другій половині року ліквідності банківської системи, що у вересні 2011 р. мала рекордно низькі показники – 9,6 млрд грн;
- загальні макроекономічні внутрішні та зовнішні ризики, що тримали економіку України у 2011 р. в стані негативних очікувань;
- нестача в банківській системі довгострокового кредитного та інвестиційного гривневого ресурсу;
- вплив депозитного ресурсу з банківської системи починаючи з серпня 2011 р.;
- політика НБУ, спрямована на зменшення інфляційного тиску та негативного сальдо платіжного балансу на економіку.

При цьому не можна й констатувати нарощення обсягів кредитування банківською системою економіки. Аналіз засвідчив, що банки на сьогодні очікують та переорієнтували вкладення залучених коштів в інші активи, відмінні від кредитних (нарощення обсягів купівлі державних цінних паперів, збереження коштів на коррахунках інших кредитних установ та ін.), що не тільки призвело до "вимивання" кредитного й інвестиційного ресурсу з економіки та зменшення споживчого попиту населення, але й може призвести до макроекономічних дисбалансів у майбутньому.

Незважаючи на позитивні сигнали щодо скорочення обсягів простроченої заборгованості, ця проблема розтягнулася в часі. У банківській системі та регулюючих органів на сьогодні немає ефективних напрацювань щодо роботи з проблемними активами, немає і відповідного законодавства, яке регулює ринок продажу проблемних кредитних портфелів, що гальмує появу цивілізованого ринку колекторських послуг.

Разом з тим, необхідно зазначити і наявність підвищених макроекономічних ризиків, спричинених низьким ступенем довіри на депозитному та кредитному ринках. У першу чергу це стосується високих ставок за кредитами, зумовлених дорожнечою депозитів, що негативно позначається на можливостях використання банківського кредиту в реальному секторі економіки.

1. Гриценко А.А. Внутрішня структура довіри // Економічна теорія / А.А. Гриценко. – № 3. – 2010. – С. 20–26.
2. Кричевская Т.А. Логико-исторический анализ доверия в контексте социально-экономических отношений / Т.А. Кричевская // Экон. теория. – 2009. – № 3. – С. 5–18.
3. Дмитрієва О.А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О.А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 15–17.
4. Рейтинг надійності банківських вкладів // Екон. правда. – 11 лют. 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.epravda.com.ua/>>.
5. Простобанк Консалтинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prostobank.ua/>
6. Державна іпотечна установа (офіційний сайт) [Електронний ресурс]. – Доступний з : <www.ipoteka.gov.ua>.
7. Українська національна іпотечна асоціація [Електронний ресурс] – Доступний з : <<http://www.unia.com.ua>>.
8. Національний банк України [Електронний ресурс] – Доступний з : <<http://nbportal.bank.gov.ua>>.
9. Державний комітет статистики України (офіційний сайт) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : моногр. / О.І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 754 с.
11. Даниленко А. Тенденції та наслідки активізації споживчого кредитування в Україні / А. Даниленко, Н. Шелудько // Вісник НБУ. – 2006. – № 5. – С. 36–39.
12. 2011 станет годом активного банковского кредитования // Инвестиц. газета. – 22 дек. – 2010. – № 48.
13. Ринок споживчого кредитування в 2011 р. зросте в півтора рази [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2011/03/21/231988/>>.
14. Рейтинги кредитов наличными за 06.02.2012 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.prostobank.ua/potrebitelskie_kredity/rejtingi/%28kind%29/nalichnymi/%28cur%29/UAN>.
15. За год об'єм проблемних кредитов уменьшился на 54 млрд грн [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.credit-rating.ua/ru/events/press-releases/13101/>>.

Транслітерований список джерел

1. Grycenko A.A. Vnutrishnja struktura doviry // Ekonomichna teorija / A.A. Grycenko. – № 3. – 2010. – S. 20–26. [in Ukrainian]
2. Krichevskaja T.A. Logiko-istoricheskij analiz doverija v kontekste social'no-jekonomicheskikh otnoshenij / T.A. Krichevskaja // Jekon. teorija. – 2009. – № 3. – S. 5–18. [in Russian]
3. Dmytrijeva O.A. Optymizacija depozytnoi' dijal'nosti komercijnogo banku / O.A. Dmytrijeva // Finansy Ukrai'ny. – 2008. – № 5. – S 15–17. [in Ukrainian]
4. Rejtyng nadijnosti bankivs'kyh vkladiv // Ekon. pravda. – 11 ljut. 2011 r. – [Elektronnyj resurs]. – Dostupnyj z : <<http://www.epravda.com.ua/>> [in Ukrainian]
5. Prostobank Konsalting [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.prostobank.ua/> [in Russian]
6. Derzhavna ipoteczna ustanova (oficijnyj sajt) [Elektronnyj resurs]. –Dostupnyj z : <www.ipoteka.gov.ua>. [in Ukrainian]
7. Ukrai'ns'ka nacional'na ipoteczna asociacija [Elektronnyj resurs] – Dostupnyj z : <http://www.unia.com.ua>. [in Ukrainian]
8. Nacional'nyj bank Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] – Dostupnyj z : <http://nbuportal.bank.gov.ua>. [in Ukrainian]
9. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrai'ny (oficijnyj sajt) [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian]
10. Baranovs'kyj O.I. Finansovi kryzy: peredumovy, naslidky i shljahy zapobigannja : monogr. / O.I. Baranovs'kyj. – K. : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2009. – 754 s. [in Ukrainian]
11. Danylenko A. Tendencii' ta naslidky aktyvizacii' spozhyvchogo kredytuvannja v Ukrai'ni / A. Danylenko, N. Shelud'ko // Visnyk NBU. – 2006. – № 5. – S. 36–39. [in Ukrainian]
12. 2011 stanet godom aktivnogo bankovskogo kreditovanija // Investic. gazeta. – 22 dek. – 2010. – № 48. [in Russian]
13. Rinok spozhyvchogo kredytuvannja v 2011 r. zroste v pivtora razi [Elektronnij resurs]. – Dostupnij z : <<http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2011/03/21/231988/>>. [in Russian]
14. Rejtingi kreditov nalichnymi za 06.02.2012 [Elektronnij resurs]. – Dostupnij z : <http://www.prostobank.ua/potrebitelskie_kredyty/rejtingi/%28kind%29/nalichny mi/%28cur%29/UAH>. [in Russian]
15. Za god ob'em problemnyh kreditov umen'shilsja na 54 mlrd. grn. – [Elektronnij resurs]. – Dostupnij z : <<http://www.credit-rating.ua/ru/events/press-releases/13101/>>. [in Russian]

Отримано 07.03.12

С. І. Брус, канд. екон. наук, Є. О. Бублик

РЫНОК БАНКОВСКИХ УСЛУГ НАСЕЛЕНИЮ: КРИЗИС ДОВЕРИЯ,
ЕГО ПОСЛЕДСТВИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ

В статье рассмотрены характерные особенности политики коммерческих банков в сфере предоставления депозитно-кредитных услуг физическим лицам в период преодоления последствий последнего финансово-экономического кризиса. Рассмотрены причины снижения доверия населения к банкам и тенденции изменения политики под воздействием обострения кризиса доверия и недостатка кредитных ресурсов. Исследованы проблемы возобновления кредитной деятельности коммерческих банков в текущих экономических условиях.

Ключевые слова: коммерческие банки, депозиты, потребительские кредиты, кредитные ресурсы, кризис доверия.

S. I. Brus, Candidate of Econ. Sciences, E. O. Bublik

THE MARKET OF BANKING SERVICES TO POPULATION:
THE CRISIS OF CONFIDENCE, AND ITS IMPACT ON PERSPECTIVES
OF OVERCOMING

In the article have been described main features of commercial banks politics in the field of deposit and credit services for the physical persons during the current financial crisis. There are considered reasons of declining people trust to the banks and tendency to change bank politics according to act of intensifying crisis of trust and credit resources shortage. Researched problems of reactivation commercial banks credit activity in modern economic conditions.

Key words: commercial banks, deposits, consumer credits, credit resources, crisis of trust.